

Avaleht>Kohtumenetlused>Tsiivilasjad>Millise riigi kohus on pädev kohtuasjaga tegelema? Millise riigi kohus on pädev kohtuasjaga tegelema?

Tšehhi

1 Kas pöörduda tuleks tavalisse tsiviilkohtusse või erikohtusse (nt töövaidluskohtusse)?

Tšehhi Vabariigi tsiviilõiguses puuduvad menetluseeskirjad erikohtute määramiseks konkreetset liiki kohtuasjade menetlemiseks. Üldkohtul on põhimõtteliselt pädevus lahendada vaidlusi kõikides tsiviilõiguslikes küsimustes. Need on määratletud sisuliselt selliselt, et tsiviilkohtumenetluses lahendab kohus eraõiguslikest suhetest tulenevaid vaidlusi ja muid asju ning teeb nende kohta otsuse (muudetud tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduse nr 99/1963 (õigusaktide kogumik) artikli 7 lõige 1). 1. jaanuaril 2014 jõustus Tšehhi Vabariigis uus seadus – seadus nr 292/2013 erikohtumenetluste kohta (õigusaktide kogumik). Selle seadusega reguleeritakse samas seaduses sätestatud õigusküsimuste kohtutepoolset menetlemist ja lahendamist.

Teatavatel juhtudel antakse eriõigusaktidega tsiviilasjades otsuse tegemise pädevus haldusasutustele. Vastavalt muudetud tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduse nr 99/1963 (õigusaktide kogumik) V osale (artikkel 244 jj) võib aga tsiviilkohtus sel juhul haldusasutuse otsuse hiljem alati läbi vaadata.

2 Kui pädev kohus on tavaline tsiviilkohtus (st see on kohus, kes asja menetleb), siis kuidas saan teada, millisesse tsiviilkohtusse pean ma pöörduma?

2.1 Kas madalama ja kõrgema astme tavaline tsiviilkohtus on erinevad (nt maakohus kui madalama astme kohus ja ringkonnakohtus kui kõrgema astme kohus) ning kui need on erinevad, siis milline neist on pädev minu asja arutama?

Tšehhi Vabariigis on esimese astme tsiviilkohtud maakohud (*okresní soud*) ja piirkonnakohtud (*krajský soud*) ning üksikutel juhtudel ka Tšehhi Vabariigi Ülemkohus (*Nejvyšší soud České republiky*).

1. Maakohud on pädevad menetlema asju esimeses kohtuastmes, välja arvatud juhul, kui seaduses on sõnaselgelt sätestatud piirkonnakohtute või Tšehhi Vabariigi Ülemkohtu pädevus.

2.

a) Vastavalt seadusele nr 99/1963 (õigusaktide kogumik) on piirkonnakohtud pädevad menetlema esimeses astmes järgmisi asju:

vaidlused pensionikindlustuse, haiguskindlustuse, riikliku sotsiaaltoetuse ja materiaalse toetuse puhul alusetult makstud summade arveldamise küsimustes ning vaidlused ravikindlustushüvitiste saamise õigusest tulenevalt makstud regressiivse hüvitise arveldamise küsimustes;

streigi või töösulu ebaseaduslikkust puudutavad vaidlused;

vaidlused, mis puudutavad välisriiki või diplomaatilise immuuniteedi ja diplomaatliste privileegidega isikuid, kui need vaidlused kuuluvad Tšehhi kohtute pädevusse;

vaidlused kollektiivlepingust tulenevate kohustuste täitmist käsitleva vahekohtu otsuse tühistamise üle;

sellistest juriidilistest suhetest tulenevad kohtuasjad, mis on seotud äriettevõtete, sihtasutuste, heategevus- ja sihtkapitalifondide loomisega, ning vaidlused äriettevõtete, nende partnerite või liikmete vahel, samuti vaidlused partnerite või liikmete vahel, mis tulenevad nende osalusest äriettevõttes;

vaidlused äriettevõtete, nende partnerite või liikmete ja nende põhikirjajärgsete organite liikmete vahel või likvideerijate vahel, kui vaidlused puudutavad põhikirjajärgsete organite liikme ülesannete täitmist või likvideerimist;

autoriõiguse seadusest tulenevad vaidlused;

vaidlused, mis puudutavad selliste õiguste kaitset, mida on rikutud või võidakse rikkuda ebaausa konkurentsi või ebaseaduslike konkurentsipiirangutega;

juriidilise isiku nime ja maine kaitsmist puudutavad kohtuasjad;

rahalist tagatist ning veksleid, tšেকে ja investeerimisvahendeid puudutavad vaidlused;

kaubandustegevustest tulenevad vaidlused;

omanike ühistu üldkoosolekuga seotud asjad ja neist tulenevad vaidlused;

äriühingute ja ühistute ümberkujundamisega seotud asjad, sealhulgas hüvitismenetlused, vastavalt eriõigusnormidele;

ettevõtte ostmist ja ettevõtte või selle osa rentimist puudutavad vaidlused;

vaidlused, mis puudutavad piirmäära ületavaid ehitustööde riigihankelepinguid, sealhulgas selliste lepingute täitmiseks vajalikke tarneid.

b) Vastavalt seadusele nr 292/2013 (õigusaktide kogumik) on piirkonnakohtud pädevad menetlema esimeses astmes järgmisi asju:

asjad, mis puudutavad juriidiliste isikute staatust, sealhulgas nende lõpetamist ja likvideerimist, nende põhikirjajärgsete organite liikmete või likvideerija määramist ja taandamist, nende ümberkujundamist ja nende üldise tulusaaja staatusega seotud küsimusi;

juriidiliste isikute haldamist puudutavad asjad;

asjad, mis puudutavad hoiuseid seoses kohustusega maksta tasu või hüvitist rohkem kui ühele isikule äriühingute seaduse või äriühingute ja ühistute ümberkujundamise seaduse alusel tehtud kohtuotsuse kohaselt (edaspidi: „kohustuslik hoius“);

kapitaliturgu puudutavad asjad;

asjad, mis puudutavad eelneva nõusoleku andmist uurimiseks konkurentsi kaitse küsimustes;

asjad, mis puudutavad Tšehhi advokatuuri või maksunõunike koja esindaja nõusoleku asendamist seoses juurdepääsuga dokumentide sisule.

3. Tšehhi Vabariigi Ülemkohus on vastavalt seaduse nr 91/2012 (rahvusvahelise eraõiguse kohta) (õigusaktide kogumik) artiklile 51 pädev otsustama esimeses ja ainsas kohtuastmes selliste välisriikide kohtuotsuste tunnustamise üle, mis puudutavad abielu lahutamist, lahuselu või abielu tühistamist, või millega määratakse kindlaks, kas abielu on kehtiv või mitte, kui vähemalt üks menetluspool on Tšehhi Vabariigi kodanik. Seda menetlust ei järgita siiski teiste ELi liikmesriikide kohtuotsuste tunnustamisel, kui kohaldatakse nõukogu määrust (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000, või kui kohaldatakse kahepoolset või mitmepoolset lepingut, millega nähakse ette muu kui Tšehhi õigusega ette nähtud menetluse rakendamine.

Vastavalt seaduse nr 91/2012 (rahvusvahelise eraõiguse kohta) (õigusaktide kogumik) artiklile 55 kuuluvad Ülemkohtu pädevusse ka põlvnemist tuvastavate ja välistavate välisriigi kohtuotsuste tunnustamise asjad.

2.2 Territoriaalne pädevus (kas minu asja on pädev arutama A linna kohus või B linna kohus?)

Kohtuasja esemega seotud pädevuse (vt küsimus 2.1) ja territoriaalse kohtualluvuse kindlaksmääramisel on määravad menetluse algatamise ajal valitsenud asjaolud. Selliste asjaolude hilisem muutumine (nt kostja elukoha muutumine) on mõne erandiga (pädevuse üleandmine alaealiste hooldamise, isikuhooldusõiguse ja teovõimega seotud juhtumite korral) ebaoluline.

Vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduse nr 99/1963 (õigusaktide kogumik) artikli 105 lõikele 1 on kohus reeglina pädev hindama territoriaalset kohtualluvust üksnes menetluse alguses – kuni ettevalmistava menetluse lõpuni, või juhul kui ettevalmistavat menetlust ei toimu, enne kui kohus hakkab asja sisuliselt arutama, st selle hetkeni, mil kohus nõuab hagejalt hagi esitamist esialgses menetluses või kuni tehakse otsus ilma kohtuistungit korraldamata. Territoriaalset kohtualluvust võib hiljem hinnata ainult siis, kui ettevalmistavat menetlust ei ole toimunud ja pool on esitanud vastuväite kohaliku kohtu pädevuse kohta kohe, kui tal oli selleks õigus. Võimalik, et teatavatel juhtudel on territoriaalne pädevus paljudel kohtutel. Hageja võib valida kas üldkohtu või siis tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduse nr 99/1963 (õigusaktide kogumik) artikli 87 kohaselt määratud kohtu (nt vastavalt töökohale või hüvitise korral vastavalt kahju tekkimise kohale). Hageja peab tegema valiku hiljemalt hagi esitamise ajal – pädev kohus on see, kus menetlus algatati. Spetsiifiliste õigusküsimuste korral määratakse territoriaalne kohtualluvus kindlaks seadusega nr 292/2013 erikohtumenetluste kohta (õigusaktide kogumik).

2.2.1 Üldise kohtualluvuse põhireegel

Territoriaalse kohtualluvuse aluspõhimõtted on sätestatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduse nr 99/1963 (õigusaktide kogumik) artiklites 84–86 ja seaduse nr 292/2013 (õigusaktide kogumik) artiklis 4. Tuleb siiski mees pidada, et teatavatel juhtudel võib territoriaalset pädevust reguleerida vahetult kohaldatav ELi õigus, mis on ülimuslik siseriiklike õigusaktide suhtes (vt nii rahvusvahelist kui ka territoriaalset kohtualluvust reguleeriva määruse nr 44/2001 teatavad sätted), mis tähendab, et Tšehhi õiguse kohaseid territoriaalse kohtualluvuse eeskirju alati ei kohaldata.

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduses nr 99/1963 (õigusaktide kogumik) sätestatud põhireegli kohaselt on üldise pädevusega kohus (üldkohus) kostja üldise kohtualluvuse järgne kohus. Üldkohus on alati maakohus. Kui esimeses astmes on pädev piirkonnakohus (vt küsimus 2.1), on territoriaalne pädevus sellel piirkonnakohtul, mille tööpiirkonnas asub menetluspoole üldkohus (maakohus). Kui hagiavaldus esitatakse mitme kostja vastu, on territoriaalne pädevus ükskõik millise kostja üldkohtul.

Füüsilise isiku puhul on üldkohus see maakohus, mille tööpiirkonnas on tema elukoht, ja kui poolel elukoht puudub, siis see maakohus, mille tööpiirkonnas ta viibib. Elukohaks peetakse kohta, kus inimene elab kavatsusega seal püsivalt viibida (selliseid kohti võib olla mitu ja sel juhul on üldkohtuks kõik sellised kohtud).

Ettevõtlusega tegeleva füüsilise isiku üldkohus on äritegevusest tulenevates asjades see maakohus, mille tööpiirkonnas on tema tegevuskoht (tegevuskoht on avalikus registris registreeritud aadress); tegevuskoha puudumisel on üldkohus see maakohus, mille tööpiirkonnas on tema elukoht, ja kui poolel elukoht puudub, siis see maakohus, mille tööpiirkonnas ta viibib.

Juriidilise isiku puhul on üldkohtu määramise kriteeriumiks tema registrijärgne asukoht (vt tsiviilseadustiku seaduse nr 89/2012 (õigusaktide kogumik) artiklid 136–137).

Pankrotihalduri üldkohus on tema ametikohustuse täitmisel see maakohus, mille tööpiirkonnas on tema registrijärgne asukoht.

Erinorme kohaldatakse riigi üldkohtu suhtes (kohus, mille tööpiirkonnas on eriõigusnormi kohast pädevust omava riikliku organisatsioonilise üksuse registrijärgne asukoht, ja kui territoriaalset pädevust omavat kohut ei saa sellisel viisil kindlaks määrata, siis kohus, mille tööpiirkonnas toimusid nõude aluseks olevad sündmused), omavalitsusüksuse suhtes (kohus, mille tööpiirkonnas asub kohalik omavalitsusüksus) ja kõrgema territoriaalse isemajandava üksuse suhtes (kohus, mille tööpiirkonnas on tema haldusorganite registrijärgne asukoht).

Kui kostjal, kes on Tšehhi Vabariigi kodanik, puudub üldse üldkohus või puudub see Tšehhi Vabariigis, on pädev see kohus, mille tööpiirkonnas oli tema viimane teadaolev elukoht Tšehhi Vabariigis. Isiku vastu, kellel puudub Tšehhi Vabariigis muu pädev kohus, võib omandiõigusi kasutada kohus, mille tööpiirkonnas asub selle isiku vara.

Välisriigi juriidilise isiku vastu võib esitada hagi (menetluse algatamise avalduse ehk hagiavalduse) ka kohtusse, mille tööpiirkonnas Tšehhi Vabariigis asub tema ettevõtte või ettevõtte organisatsiooniline üksus.

Seaduse nr 292/2013 (erikohtumenetluste kohta) (õigusaktide kogumik) artiklis 4 on sätestatud, et asja menetlemise pädevus on selle isiku üldkohtul, kelle huvides menetlus toimub, kui selles seaduses ei ole sätestatud teisiti. Piiratud teovõimega alaealise puhul, on üldkohus see kohus, mille tööpiirkonnas on alaealise elukoht vastavalt vanematevahelise kokkuleppele või kohtuotsusele või muude otsustavate asjaolude alusel.

2.2.2 Erandid

Lisaks kostja üldkohtu territoriaalsele pädevusele kohaldatakse territoriaalset erikohtualluvust, nagu a) valikuline territoriaalne erikohtualluvus (vt küsimus 2.2.2.1) ja b) erandlik territoriaalne erikohtualluvus (vt küsimus 2.2.2.2). Kaubandusasjades saab sõlmida ka kohtualluvuse kokkuleppe (vt küsimus 2.2.2.3). Peale selle on seaduse nr 292/2013 (erikohtumenetluste kohta) (õigusaktide kogumik) artiklis 5 sätestatud, et kui kohtualluvust määravad asjaolud muutuvad menetlustes, mis puudutavad alaealise hooldusõiguse kohtule andmist, isikuhooldusõigust või teovõimet, on kohtul õigus anda oma pädevus üle teisele kohtule, kui see on alaealise, eestkostja või selle isiku huvides, kelle teovõime üle otsustatakse. Pädevuse üleandmine vastavalt sellele artiklile toimub siiski alati kohtu kaalutletud otsusel.

2.2.2.1 Millal võib valida, kas pöörduda kostja elukohajärgsesse kohtusse (üldise kohtualluvuse alusel kindlaksmääratud kohus) või mõnda teise kohtusse?

Tegemist on nn valikulise territoriaalse erikohtualluvusega, mida reguleeritakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduse nr 99/1963 (õigusaktide kogumik) artikliga 87. Hageja võib valida, kas esitada hagi kostja üldkohtule või mõnele muule territoriaalse pädevusega kohtule. Järgida tuleb siiski territoriaalse kohtualluvuse eeskirju – kui esimeses astmes on pädev piirkonnakohus, peab hageja esitama hagiavalduse piirkonnakohtule. Kui hagiavaldus on kohtule esitatud, ei või hageja oma valikut muuta. Kui territoriaalset kohtualluvust reguleerib vahetult kohaldatav ELi õigus, mis on ülimuslik siseriiklike õigusaktide suhtes (vt nii rahvusvahelist kui ka territoriaalset kohtualluvust reguleeriva määruse nr 44/2001 teatavad sätted), ei või Tšehhi õiguse kohaseid valikuõigusel põhineva territoriaalse kohtualluvuse eeskirju kohaldada.

Hageja võib kostja üldkohtu asemel valida kohtu, mille tööpiirkonnas:

on kostja alaline töökoht;

on toimunud sündmused, mis annavad õiguse saada hüvitist;

asub kostjaks oleva füüsilise või juriidilise isiku käitise organisatsiooniline üksus, kui vaidlus puudutab seda üksust;

on reguleeritud turgu korraldava või mitmepoolset kauplemissüsteemi haldava isiku registrijärgne asukoht, juhul kui on tegemist kaubandusliku vaidlusega, mis puudutab:

1) selle isiku korraldatud reguleeritud turgu või sellise äritegevusega seotud arveldusi või

2) selle isiku hallatud mitmepoolset kauplemissüsteemi või sellise kauplemistegevusega seotud arveldusi;

asub maksekoht, kus kasutatakse vekslit, võlakirjast või muust tagatisest tulenevat õigust;

asub kaubabörs, juhul kui tegemist on kaubabörsi puudutava vaidlusega.

2.2.2.2 Millal peab valida teise kohtu, mitte kostja elukohajärgse kohtu (üldise kohtualluvuse järgi kindlaksmääratud kohus)?

Tegemist on nn erandliku territoriaalse erikohtualluvusega, mida reguleeritakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduse nr 99/1963 (õigusaktide kogumik) artikliga 88 ja seaduse nr 292/2013 (erikohtumenetluste kohta) (õigusaktide kogumik) teatavate sätetega. Kui teatavates asjades on kehtestatud erandlik territoriaalne erikohtualluvus, ei või territoriaalset kohtualluvust määrata kostja üldkohtu või valitud kohtu järgi.

Kui territoriaalset kohtualluvust reguleerib vahetult kohaldatav ELi õigus, mis on ülimuslik siseriiklike õigusaktide suhtes (vt nii rahvusvahelist kui ka territoriaalset kohtualluvust reguleeriva määruse nr 44/2001 teatavad sätted), ei või Tšehhi õiguse kohaseid erandliku territoriaalse kohtualluvuse eeskirju kohaldada.

Vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduse nr 99/1963 (õigusaktide kogumik) artiklile 88 kohaldatakse erandlikku territoriaalset kohtualluvust eelkõige järgmiste menetluste suhtes:

otsuse tegemine abikaasade ühisvara või muu vara suhtes või korteri ühise üürilepingu tühistamine pärast lahutust – territoriaalne pädevus on abielulahutuse üle otsustanud kohtul;

menetlus, mis puudutab õigust kinnisasjale (menetlus peab otseselt puudutama selle kinnisasjaga seotud õigust, st peamiselt omandiõigust või üürimis- või rentimisõigust) – territoriaalne pädevus on kohtul, mille tööpiirkonnas asub vara, tingimusel et tegemist ei ole menetlusega otsuse tegemiseks abikaasade ühisvara või muu vara kohta või korteri ühise üürilepingu tühistamiseks pärast lahutust (sellistel juhtudel peaks territoriaalne pädevus olema abielulahutuse üle otsustanud kohtul, vt eespool);

pärimismenetlusega seotud vaidluse lahendamise menetlus – territoriaalne pädevus on kohtul, kus toimub pärimismenetlus.

Seadusega nr 292/2013 erikohtumenetluste kohta nähakse ette territoriaalse erikohtualluvuse kohaldamine eelkõige järgmiste menetluste suhtes:

abielulahutuse menetlus, abielu kehtivuse kindlakstegemiseks algatatud menetlus ja abielu kehtetuks tunnistamise menetlus – vastavalt artiklitele 373 ja 383 on pädev see kohus, mille tööpiirkonnas oli abikaasade viimane ühine elukoht Tšehhi Vabariigis, tingimusel et vähemalt üks abikaasa elab selles piirkonnas; kui sellist kohut ei ole, on pädev kohus selle abikaasa üldkohus, kes ei esitanud menetluse algatamise avaldust, ja kui isegi seda kohut ei ole, siis menetluse algatamise avalduse esitanud abikaasa üldkohus;

pärimismenetlus – vastavalt artiklile 98 on pädev see kohus, mille tööpiirkonnas on surnu alaline elukoht või tema viimane elukoht või viibimiskoht või kus asub surnud isiku kinnisvara või kus ta suri (need on tähtsuse järjekorras esitatud kriteeriumid);

rahvusvahelise lapseröövi (lapse tagasitoomise) menetlused – vastavalt artiklile 479 on territoriaalne pädevus kohtul, mille tööpiirkonnas on laste rahvusvahelise kaitse ameti registrijärgne asukoht, st Brno munitsipaalkohtul.

2.2.2.3 Kas pooled võivad valida kohtu, mille pädevusse asi tavaliselt ei kuulu?

Vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduse nr 99/1963 (õigusaktide kogumik) artiklile 89a võivad pooled kokku leppida seadusega ettenähtust erineva territoriaalse kohtualluvuse (nn kohtualluvuse kokkulepe) üksnes äritegevusest tulenevates ettevõtjatevaheliste suhete asjades ja üksnes tingimusel, et selle kohtuasja suhtes ei ole kehtestatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduse nr 99/1963 (õigusaktide kogumik) artikli 88 kohast erandlikku territoriaalset kohtualluvust (vt eespool). Kohtualluvuse kokkulepe peab olema kirjalik. Kui hageja esitab hagi valitud kohtule ja rakendatakse kohtualluvuse kokkulepet, tuleks kokkulepe lisada hagiavaldusele (usaldusväärsel kujul – soovitatavalt originaal või kinnitatud ärakiri), kuigi see ei ole kehtivates õigusaktides sätestatud eeltingimus.

3 Kuidas saada teada, millisesse kohtusse tuleks pöörduda, kui asi on erikohtu pädevuses?

Tšehhi Vabariigis ei ole erikohtuid (vt vastus 1. küsimusele).

Viimati uuendatud: 16/09/2020

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õigusala koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õigusala koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.